

PRATARMĖ

ISSN 1392–2831 Tautosakos darbai XXXV 2008

Tautosakos darbų XXXV tomas skirtas folkloro apraiškoms šiuolaikinėje visuomenėje aptarti. Publikacijose nagrinėjama tradicinių žanrų kaita, jų sąveika su šiuolaikine kultūra, naujų folkloro formų radimasis ir paplitimas, folklorizmo reiškiny, iškeliamos šiuolaikinio folkloro rinkimo bei tyrimo problemos.

Tomas pradedamas Jurgos Jonutytės publikacija, kurioje autorė, remdamasi fenomenologinės ir naratologinės metodikų deriniu, prabyta apie folkloristams aktualią tradicijos sampratą ir šiuolaikinę jos kaitą. Tradicinio folkloro sunykimas ir dėl to kylantis poreikis permąstyti pačią folkloro sampratą – svarbiausias šių dienų folkloristų uždavinys, kuris mėginamas spręsti pasitelkiant užsienio kolegų patirtį. Bronė Stundžienė, remdamasi rusų folkloristų darbais, aptaria pastaraisiais metais užrašomos folklorinės medžiagos bendruosius bruožus ir galimas tyrimų kryptis, o Lina Būgienė pristato Vakarų šalyse itin aktyviai plėtojamą tarpdalykinių tyrimų sritį – naratologiją ir jos teikiamas galimybes. Atkreipiamas dėmesys į netirtas ar menkai tirtas šiuolaikinio folkloro temas: Radvilė Racėnaitė gilinasi į šiuolaikinės (miesto) sakmes, gretindama jas su tradicine liaudies kūryba, Povilas Kriškčiūnas aptaria grandinių laiškų variacijas. Į tyrėjų akiratį pakliūva ir spaudoje funkcionuojantis folkloras. Dalia Zaikauskienė analizuoja antipatarles – tradicinių patarlių perdirbinius, o Jūratė Šlekonytė – Kauno dienos laikraštyje skelbtus balandžio pirmosios pokštus. Tyrimo objektu pasirinkta ir šiuolaikinė magija bei prietarai. Dovilė Kulakauskienė rašo apie dvaselių kvietimų praktiką moksleivių subkultūroje, o Eglė Savickaitė – apie šiuolaikinių studentų prietarus, susijusius su pasisėkimu arba nepasisėkimu egzaminų / atsiskaitymų metu. Austė Nakienė supažindina su folklorizmo reiškiniu – baltiškąja muzika. Taip apibendrintai vadinama 1990 m. nepriklausomybę atgavusių tautų – lietuvių, latvių estų – tiek archajinė, tiek šiuolaikiška muzika. Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė pristato savitą religinio atspalvio folkloro žanrą – pasakojimus apie liaudies šventąją laikomą Barborą Umiastauskaitę-Žagarietę (1628–1648). Dėmesio susilaukė ir tradicinių folkloro žanrų analizė: jų kaita, laipsniškas modernėjimas arba neišvengiamas nykimas. Leonardas Sauka aptaria lietuvių kultūroje populiarios pasakos „Eglė žalčių karalienė“ veikėjų ir vietų vardų kaitos ypatumus, o Bronislava Kerbelytė gilinasi į naujoviškuosius anekdotus, jų santykį su tradicija. Po vieną straipsnį skirta dainuojamajai bei smulkiąjai tautosakai. Tai Jūratės Petrikaitės straipsnis apie Silvestro Valiūno „Birutės“ tekstu dainuojamus folklorinius variantus ir Aelitos Kensminienės – apie mįslių morfologinius ir fonetinius ypatumus.

Loretos Sungailienės publikacijoje, atspindinčioje regioninius folkloro tyrimus, išsamiai gvildenama žemaičių muzikinio dialekto kalbos ir muzikos artikuliacijos sąveika.

Naujausiems baltų mitologijos tyrimams skirtame skyriuje Nijolė Laurinkienė aptaria senuosiuose istorijos šaltiniuose minimus naminius žalčius Pagirnius, Rimantas Balsys – maldas į senuosius lietuvių ir prūsų dievus XIV–XVII a. rašytiniuose šaltiniuose, o Raineris Eckertas – kukučio ir gegutės įvaizdį latvių liaudies dainose ir tikėjimuose.

Skyrelyje „Iš folkloristikos istorijos“ šiuosyk publikuojamas Iljos Lemeškino straipsnis, išsamiau nušviečiantis Josefo Zubatų ryšį su lietuvių tautosaka.

Naująjį folklorą reprezentuoja Gražinos Skabeikytės-Kazlauskienės parengti moksleivių tautosakos pavyzdžiai – rašytinės istorijos apie meilę ir Povilo Kriškčiūno atrinkti humoristiniai grandininių laiškų sekimai ir parodijos.

Vykintas Vaitkevičius pateikia neskelbtos archyvinės medžiagos – padavimus iš 1784 m. Vilniaus vyskupijos dekanatų aprašymo.

Sukakčių skyrelyje pagerbiamas tautosakininkas Stasys Skrodenis, sulaukęs garbingo septyniasdešimtmečio; 150-ųjų gimimo metinių proga Iljos Lemeškino ir Jūratės Šlekonytės prisimenami du pasaulinio garso folkloristai – čekų mokslininkas Jiřís Polívka ir vokiečių mokslininkas Johannes Bolte.

Recenzijų skyrelyje publikuojamos naujausių folkloristinių leidinių recenzijos: Giedrė Buftenė supažindina su monografija, kuri parengta paremiologo Wolfgango Miederio interviu pagrindu; Vita Ivanauskaitė analizuoja antrąkart išleistą papildytą žymaus tautosakos pateikėjo Petro Zalansko tautosakos ir atsiminimų rinktinę; Daiva Vaitkevičienė kritiškai pažvelgia į Marijos Zavjalovos monografiją apie lietuvių ir baltarusių užkalbėjimus; Jurga Sadauskienė pristato neseniai pasirodžiusią Gražinos Skabeikytės-Kazlauskienės monografiją, skirtą vaikų literatūros ir tautosakos sąsajoms; Aušra Žičkienė aptaria Linos Petrošienės knygą apie lietuvininkų dainas, o Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė – Živilės Ramoškaitės parengtą „Vaikų dainų“ tomelį; Nijolė Laurinkienė įvertina Rimanto Balsio pastangas monografijoje pateikti lietuvių ir prūsų dievų visumą.

Tomas baigiamas šio pusmečio su folkloristika susijusių svarbiausių įvykių kronika.